

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

III. ÚS 312/2023-23

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Roberta Šorla a sudcov Petra Straku a Martina Vernarského (sudca spravodajca) v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľky [REDACTED], [REDACTED], [REDACTED], zastúpenej JUDr. Tatianou Vorobelovou, advokátkou, Bajzova 2, Košice, proti postupu Okresného súdu Košice I v konaní sp. zn. 21Pc/50/2019 (od 1. júna 2023 Mestského súdu Košice) takto

r o z h o d o l :

1. Postupom Okresného súdu Košice I v konaní sp. zn. 21Pc/50/2019 **bolo porušené** základné právo sťažovateľky na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky a právo na prejednanie jej záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.
2. Mestskému súdu Košice v konaní sp. zn. 21Pc/50/2019 **p r i k a z u j e** konať bez zbytočných prietahov.
3. Sťažovateľke **p r i z n á v a** finančné zadost'učinenie **1 500 eur**, ktoré **j e** Mestský súd Košice **p o v i n n ý** vyplatiť jej do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto rozhodnutia.
4. Mestský súd Košice **j e p o v i n n ý** nahradiť sťažovateľke trovy konania **442,38 eur** a zaplatiť ich právnej zástupkyňi sťažovateľky do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto rozhodnutia.
5. Vo zvyšnej časti ústavnej sťažnosti **n e v y h o v u j e**.

O d ô v o d n e n i e :

I.

1. Sťažovateľka sa ústavnou sťažnosťou doručenou ústavnému súdu 19. mája 2023 domáhala vyslovenia porušenia svojho základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a práva na prejednanie jej záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) postupom Okresného súdu Košice I (ďalej len „okresný súd“) v konaní sp. zn. 21Pc/50/2019 (ďalej aj „napadnuté konanie“). Sťažovateľka žiada o priznanie finančného zadosťučinenia 2 000 eur a náhrady trov konania.

II.

Skutkové východiská

2. V napadnutom konaní sa sťažovateľka návrhom podaným na okresnom súde 14. augusta 2019 domáhala rozvodu manželstva uzavretého 19. mája 1989. Dcéra pochádzajúca z manželstva sťažovateľky je už plnoletá. Okresný súd po vykonaní prvotných úkonov (zabezpečenie vyjadrenia odporcu k návrhu, vykonanie lustrácií v Sociálnej poisťovni) nariadil vo veci prvé pojednávanie (na 5. marec 2020), na ktorom bola sťažovateľka vypočutá. Ďalšie pojednávania boli nariadené na 7. máj 2020, 4. október 2021 a 18. október 2021, avšak tieto boli zakaždým odročené zo zdravotných dôvodov na strane odporcu. Na ostatnom pojednávaní 26. januára 2022 okresný súd rozsudkom manželstvo rozviedol. Na odvolanie odporcu Krajský súd v Košiciach uznesením č. k. 8Co/33/2022 z 31. januára 2023 rozsudok okresného súdu zrušil a vec mu vrátil na opätovné prejednanie. Okresnému súdu vytkol nesprávny procesný postup spočívajúci v nedostatočnom odôvodnení napadnutého rozsudku. Spis bol vrátený okresnému súdu 2. februára 2023. Vo veci je nariadený termín pojednávania na 11. september 2023.

III.

Argumentácia sťažovateľky

3. Sťažovateľka je toho názoru, že na konanie o rozvod manželstva, z ktorého už nepochádzajú maloleté deti, manželia spolu nežijú od roku 2019 a nie sú v kontakte, je dĺžka konania v trvaní 3 rokov a 9 mesiacov neprimeranou, poznačenou zbytočnými prietahmi od 7. mája 2020 do 4. októbra 2021 a od 22. februára 2023 do podania ústavnej sťažnosti. Napriek súdom nariadeným pojednávaniam sa odporca na nich nezúčastňoval z dôvodu dlhodobého nepriaznivého zdravotného stavu. Okresný súd však dôkladne neprešetril, v akej miere je ohrozené zdravie odporcu účasťou na nariadených pojednávaniach, a nezaoberal sa tvrdením odporcu, že nemá dostatok finančných prostriedkov na právnu pomoc v konaní. Porušovateľ mal všetky podklady, aby v merite veci mohol rozhodnúť do dňa podania ústavnej sťažnosti. Podľa sťažovateľky konajúci súd mal venovať osobitnú pozornosť potencionálnym dôsledkom, ktoré má neprimeraná dĺžka konania a zbytočné prietahy na jej osobné i finančné pomery.

IV.

Vyjadrenie Mestského súdu Košice, replika sťažovateľky

IV.1. Vyjadrenie Mestského súdu Košice:

4. Mestský súd Košice vo svojom vyjadrení uviedol, že okresný súd bol nečinný od mája 2020, keď bolo pojednávanie odročené na neurčito z dôvodu ospravedlnenia odporcu, do augusta 2021, keď bol vo veci nariadený nový termín pojednávania na 4. október 2021. Obdobie od predloženia spisu odvolaciemu súdu (4. júla 2022) do jeho vrátenia (2. februára 2023) nemožno považovať za priet'ah, keďže spis nemal zákonný sudca reálne k dispozícii. Keďže sťažovateľka v konaní uviedla adresu na doručovanie písomností, na ktorej sa nezdržiavala, jej pobyt bol neznámy, súd musel zisťovať jej adresu, na ktorej sa zdržiava, a doručovať písomností prostredníctvom polície. Pojednávania boli nariadované priebežne, avšak pre opakované ospravedlnenia zo strany odporcu boli odročované. Preto bol odporca poučený o práve zvolit' si zástupcu, resp. požiadať o poskytnutie právnej pomoci Centrum právnej pomoci. Zároveň bol poučený o tom, že ďalšie ospravedlnenie súd nebude akceptovať a bude konať v jeho neprítomnosti. Sťažovateľkou žiadané finančné zadosťučinenie považuje za neprimerane vysoké.

IV.2. Replika sťažovateľky:

5. Sťažovateľka vo svojej replike zotrvala na tvrdeniach uvedených v ústavnej sťažnosti, v obsahu ktorej je aj odpoveď na námietky porušovateľa uvedené v jeho vyjadrení. V rozvodovom konaní je sťažovateľka právne zastúpená advokátom, takže z jej strany nemohlo dôjsť k priet'ahom v konaní.

V.

Posúdenie dôvodnosti ústavnej sťažnosti

6. Ústavný súd si pri výklade základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov garantovaného v čl. 48 ods. 2 ústavy osvojil judikatúru Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“) k čl. 6 ods. 1 dohovoru, pokiaľ ide o právo na prejednanie záležitosti v primeranej lehote, preto v obsahu týchto práv nemožno vidieť zásadnú odlišnosť (napr. II. ÚS 55/98, I. ÚS 132/03, IV. ÚS 105/07, IV. ÚS 90/2010).

7. Účelom základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov je odstránenie stavu právnej neistoty, v ktorej sa nachádza osoba domáhajúca sa rozhodnutia súdu. K stavu právnej istoty dochádza zásadne až právoplatným rozhodnutím súdu alebo iným zákonom predvídaným spôsobom, ktorý znamená nastolenie právnej istoty inak ako právoplatným rozhodnutím súdu (m. m. IV. ÚS 221/04, IV. ÚS 365/04).

8. Pri posudzovaní otázky, či v súdnom konaní došlo k zbytočným priet'ahom, ústavný súd v súlade so svojou doterajšou judikatúrou (III. ÚS 111/02, IV. ÚS 74/02, III. ÚS 142/03) zohľadňuje tri základné kritériá, ktorými sú právna a faktická zložitosť veci, o ktorej súd rozhoduje, správanie účastníka súdneho konania a postup samotného súdu. V súlade s judikatúrou ESLP v rámci prvého kritéria ústavný súd prihliada aj na predmet sporu (povahu veci) a jeho význam pre sťažovateľa (I. ÚS 19/00, II. ÚS 32/02).

9. Pokiaľ ide o kritérium zložitost' veci, ústavný súd konštatuje, že konanie o rozvod manželstva tvorí bežnú a štandardnú agendu rozhodovania všeobecných súdov, teda nie je po právnej,

či skutkovej stránke zložité, najmä ak jeho predmetom nie je úprava práv a povinností k maloletým deťom. Dĺžka napadnutého konania preto nebola závislá od skutkovej či právnej náročnosti prerokovávanej veci.

10. Pri hodnotení podľa ďalšieho kritéria, teda správania sťažovateľky v napadnutom konaní, ústavný súd zistil, že aj sťažovateľka čiastočne prispela svojím správaním k doterajšej dĺžke napadnutého konania, na čo poukázal aj okresný súd.

11. Na ťarchu sťažovateľky z pohľadu zbytočných prietahov v napadnutom konaní možno pripísať skutočnosť, že aj keď v návrhu na rozvod uviedla adresu na doručovanie písomností ([REDACTED]), na tejto adrese sa nezdržovala a poštu nepreberala ani na adrese svojho trvalého pobytu ([REDACTED]). Okresný súd preto pristúpil k doručovaniu písomností prostredníctvom polície. Z tohto dôvodu okresnému súdu trvalo 3 mesiace, kým sa mu podarilo doručiť sťažovateľke poučenie a vyjadrenie odporcu k návrhu (sťažovateľka zásielku prevzala 9. decembra 2019 na adrese svojho zamestnávateľa, pozn.). V tejto súvislosti neobstojí argumentácia sťažovateľky, že k prietahom z jej strany nemohlo dôjsť, keďže v rozvodovom konaní je zastúpená advokátkou. Z predloženého spisu vyplýva, že v konaní sa dala zastúpiť až v marci 2020 (plnomocenstvo zvolenej advokátke predložila na pojednávaní 5. marca 2020, pozn.). Na uvedenú skutočnosť ústavný súd prihliadol pri úvahe o primeranosti finančného zadostučinenia.

12. Napokon ústavný súd hodnotil postup okresného súdu z hľadiska existencie zbytočných prietahov v napadnutom konaní, pričom zistil v jeho postupe nielen nečinnosť, ale aj neefektívnu činnosť.

13. Ústavný súd konštatuje, že nielen nečinnosť, ale aj nesprávna, nesústredená a neefektívna činnosť všeobecného súdu môže zapríčiniť porušenie ústavou (dohovorom) zaručeného práva na prerokovanie vecí bez zbytočných prietahov, a to v prípade, ak jeho činnosť nesmerovala k odstráneniu právnej neistoty týkajúcej sa tých práv, kvôli ktorým sa sťažovateľ na neho obrátil s návrhom, aby o jeho veci rozhodol (m. m. I. ÚS 688/2014).

14. Okresný súd bol vo veci nečinný bez existencie zákonnej prekážky v období od 7. mája 2020, keď odročil pojednávanie na neurčito, do nariadenia ďalšieho pojednávania, ktoré sa malo konať 4. októbra 2021 (17 mesiacov). Toto pojednávanie bolo odročené bez prejednanja vecí, ako aj ďalšie pojednávanie nariadené na 18. október 2021 zo zdravotných dôvodov na strane odporcu. Ústavný súd v tejto súvislosti poukazuje na neefektívny postup okresného súdu, keď na žiadosť odporcu odôvodnenú dlhodobou nepriaznivým zdravotným stavom opakovane odročoval nariadené pojednávania, a to aj na neurčito. O odročení pojednávania rozhoduje súd aj v mimosporovom konaní podľa § 183 a § 184 Civilného sporového poriadku (ďalej len „CSP“), a to v spojení s § 2 ods. 1 Civilného mimosporového poriadku. Preto aj v konaniach o rozvode manželstva je možné pojednávanie odročiť len z dôležitých dôvodov a na konkrétny termín. Odročovanie na neurčito je zo zákona prakticky vylúčené.

15. O neefektívnom procesnom postupe okresného súdu svedčia aj dôvody podľa § 389 ods. 1 písm. b) a c) CSP, pre ktoré bol jeho meritórny rozsudok zrušený na základe odvolania odporcu a vec vrátená na opätovné prejednanie a rozhodnutie. Tie poukazujú na nesústredený a neefektívny postup okresného súdu, ktorému odvolací súd vytkol, že nevykonával dokazovanie nevyhnutné

na rozhodnutie vo veci samej a svoje rozhodnutie riadne neodôvodnil, teda nesprávnym procesným postupom znemožnil stranám uskutočňovať ich procesné práva v takej miere, že došlo k porušeniu práva na spravodlivý proces. Ústavný súd sa preto nestotožnil s tvrdením porušovateľa, že obdobie, počas ktorého sa spis nachádzal na odvolacom súde z dôvodu rozhodovania o odvolaní (od 4. júla 2022 do 2. februára 2023), nemožno pričítať na ťarchu okresného súdu, keďže predĺženie konania z tohto dôvodu bolo výsledkom neefektívnej činnosti okresného súdu.

16. Ústavný súd na základe uvedeného dospel k záveru, že v napadnutom konaní došlo k zbytočným priet'ahom, ktoré boli spôsobené neodôvodnenou nečinnosťou, ale tiež neefektívnou činnosťou okresného súdu. Ústavný súd preto vyslovil porušenie základného práva sťažovateľky na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a práva na prejednanie jej záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru postupom okresného súdu v napadnutom konaní (bod 1 výroku tohto nálezu).

17. Ústavný súd na základe svojho zistenia, že postupom okresného súdu, ktorý sa podľa § 18m ods. 1 zákona č. 371/2004 Z. z. o sídlach a obvodoch súdov Slovenskej republiky a o zmene zákona č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok v znení neskorších predpisov označuje od 1. júna 2023 ako Mestský súd Košice, došlo k porušeniu označených práv sťažovateľky, prikázal podľa čl. 127 ods. 2 ústavy Mestskému súdu Košice, aby v napadnutom konaní konal bez zbytočných priet'ahov (bod 2 výroku tohto nálezu), pretože označená vec nebola v čase rozhodovania ústavného súdu o ústavnej sťažnosti sťažovateľky právoplatne skončená.

18. Podľa čl. 127 ods. 3 ústavy ústavný súd môže svojím rozhodnutím, ktorým vyhovie sťažnosti, priznať tomu, koho práva podľa odseku 1 boli porušené, primerané finančné zadosťučinenie.

19. Sťažovateľka v ústavnej sťažnosti žiadala o priznanie finančného zadosťučinenia 2 000 eur poukazujúc na právnu neistotu, v ktorej sa dlhodobo nachádza, pocit krivdy a stav beznádeje. Cieľom primeraného finančného zadosťučinenia je dovŕšenie ochrany porušeného základného práva v prípadoch, v ktorých sa zistilo, že k porušeniu došlo spôsobom, ktorý vyžaduje poskytnutie vyššieho stupňa ochrany, nielen deklaráciu porušenia, prípadne príkaz na ďalšie konanie bez porušovania základného práva (IV. ÚS 210/04).

20. S poukazom na doterajšiu dĺžku napadnutého konania a na konštatovanú nečinnosť a neefektívnu činnosť okresného súdu, s prihliadnutím na čiastočný podiel sťažovateľky na vzniknutých priet'ahoch považoval ústavný súd priznanie sumy 1 500 eur pre sťažovateľku za primerané finančné zadosťučinenie (bod 3 výroku nálezu). Ústavný súd nevyhovel časti sťažnosti, v ktorej sťažovateľka žiadala priznať finančné zadosťučinenie nad ústavným súdom priznanú sumu (bod 5 výroku nálezu).

VI.

Trovy konania

21. Ústavný súd priznal sťažovateľke podľa § 73 ods. 3 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) nárok na náhradu trov konania 442,38 eur (bod 4 výroku nálezu).

22. Pri výpočte trov právneho zastúpenia sťažovateľky ústavný súd vychádzal z vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov [§ 1 ods. 3, § 11 ods. 3, § 13a ods. 1 písm. a) a c), § 16 ods. 3 vyhlášky]. Základná sadzba odmeny za úkon právnej služby uskutočnený v roku 2023 je 208,67 eur a hodnota režijného paušálu je 12,52 eur. Sťažovateľke vznikol nárok na náhradu trov konania za dva úkony právnej služby uskutočnené v roku 2023 (prevzatie a príprava zastúpenia, podanie sťažnosti ústavnému súdu). Priznanú náhradu trov právneho zastúpenia je Mestský súd Košice povinný uhradiť na účet právnej zástupkyne sťažovateľky (§ 62 zákona o ústavnom súde v spojení s § 263 CSP) označenej v záhlaví tohto nálezu v lehote dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 18. augusta 2023

Robert Šorl
predseda senátu